

A törvény nevében!

Büszke lehet rá, a kinek kezébe van adva a törvény, hogy rá tegye az ember vállára, a ki ennek súlya alól nem menekülhet. Mert a törvény szent s olyan magasan áll, hogy azt nem közelítheti meg semmi ellenséges szándék, nem hogy legyőzhető.

A törvény felette áll mindenkinek, hatalmasabb mindennél s lesujtja azt, a ki ellene tör.

A törvény az a legerősebb vár, a melyet ellenség még soha be nem vett és nem is vesz be.

A törvény az a hajlék, mely megvédi a szegényt és gazdagot egyaránt a vihartól, kártól, veszedelemtől.

A törvény az a sáncz, melyen belül mindenki biztonságban van.

A törvény erőssé teszi a gyengét és megtöri a hatalmas erejét, mert maga a legnagyobb hatalom. De eltiporja azt is, a ki vele vissza akar élni.

A törvény előtt meghajlik az égbe nyúló fenyő és a büszke czédrus egyaránt, mert őt illeti a legnagyobb tisztelet.

Mennyire növelheti hát ez a tudat annak önértetét, a kinek joga van rá tenni kezét az ember vállára és azt mondani neki:

«A törvény nevében!»

Olyan teherrel esik a törvény az így megérintett vállra, hogy nem hagyja az embert megmozdulni, mint a csörgőkigyó nézése a kis madarat . . .

Régi dolog már ez, de a különböző korokban nem mindig ugyanazok voltak felhatalmazva e jog gyakorlására.

Szent László király idejében a tolvajt akárkinek szabad volt megkötni és bíró elébe állítani, akár igazul, akár igaztalanul kötötte légyen azt meg. A ki pedig annak megkötését ellenezte, fizetett 55 penzát. (II. könyv. 3. czikk.)

Még előbb Szent István király II. könyve 32. cikkében ez áll:

«A méregkeverő, ha valakinek elméjében ártana, vagy valakit megölne, itélettétlél végett magának a megsértett személynek, vagy szülőnek kezébe adassék».

Mátyás király VI. könyve 48. cikke szerint:

«Azon jószág ura, melyben tolvajok vagy másféle gonosztevők találtatnak, a megyének ispánja által felszólíttatván, azokat kikergetni tartozik, s ha ezt tenni nem akarná, a megye grófja, ispánja tulajdon embereit azoknak elfogására küldje és ha ezeknek a lakosok ellentállanak, nagyobb számú embereket küldvén, mind a gonosztevőket, mind az ellentálló lakosokat befogassa és ha akkor az uraság tisztjei, avagy a lakosok ismét ellenszegülnének, azok helységet foglalja el. Végre, ha a helység ura, vagy annak emberei még akkor is ellenszegülvén, a gonosztevőket oltalmazni meg nem szünnének, a helység örökösen a koronára szálljon».

Nagyon érdekes, a mit Werbőczy: Hármaskönyvében

(az úgynevezett Corpus juris-ban) találunk. (Erről azt kell megjegyezni, hogy II. Ulászló király megbízta az akkori országbírói ítélőmesterét: Werbőczy Istvánt, hogy a törvényeket és törvényes szokásokat foglalja írásba. Ez megtörtént s az 1514. évi országgyűlés elébe terjesztették, de törvényerőre nem emelkedett. Azonban ma is hivatkozás történik annak egyes cikkére, mint régi jogszokásra. Három részből állván: *Háromkönyv* lett a neve.) Ennek VII. része 32. czimében ez áll:

«A vérhatalommal nem bíró nemesek és közönségek az általok kézrekerített gonosztevőket harmadik napon a megyének átadni tartoznak, az mindazonáltal meglevén nekik is engedve, hogy a tetten kapott gyilkosokat, gyujtogatókat és erőszakos paráznákat törvényrende szerint megbüntethessék»,

Az 1548. évi 48. t.-cz. szerint: «a nyilvános tolvajokat az ország főkapitányai, a szabad grófok és a megyék ispánjai és alispánjai akárhol fogassák be és büntessék meg».

Az 1622. évi 6. t.-cz. szerint: Az anya, feleség, vagy csecsemőgyermekgyilkosokat, a többnejűeket és más efféle gonosztevőket a helybeli közelöljárók azonnal fogassák be és a törvény szokott rende szerint büntessék meg, ezek ellen őket semmiféle nemesi előjogok nem oltalmazhatván».

Ugyanezen törvény 13. cikkében ez van:

«A kóborló nemesek, kiknek jószáguk és bizonyos lakásuk nem lévén, meg nem idéztethetnek, paraszt kéz által is letartóztathatnak, szükséges lévén mindazonáltal őket a megyének átadni».

Az 1655. évi 38. t.-cz. szerint: «Azon nemesek, kik

lakóházaiknál egyébbel alig bírnak, a fenyítő vizsgálat után a törvényszék megegyezésével tüstént fogassanak be, és vason idéztessenek meg».

Az 1659. évi. t.-cz. pedig ezt mondja: «A gonosztevők üldözésére minden szolga vagy jobbágy 12 forint büntetés alatt felkelni tartozzék».

Ime! Hajdanában milyen sok embernek joga volt eljárni «a törvény nevében».

Most a törvény nevében való letartóztatásról a B. p. 144. §-a rendelkezik, kimondván: «Bármely közhatalóság, közhivatalnok, vagy hatósági közeg letartóztathatja azt, a ki ellen elfogató parancs, vagy nyomozólevél van kiadva».

Hogy kiket kell rendőri hatóságok és rendőri közegek alatt érteni; azt a Btkv. 164. §-a következőleg mondja; «Ezen elnevezés alatt: hatóság, a közigazgatási, bíró- és katonai hatóságok, — közigazgatási hatóság alatt pedig a bíróságok kivételével minden állami törvényhatósági és községi hatóság értendő. 166. §. Hatósági közegeknek tekintendők: a katonai és polgári örök, vaspályák, távirádák felügyelő és kezelőszemélyzete, rendőrségi személyzet, csőszök, erdő-, folyam- és gátörök. A B. p. 85. §-a pedig következőleg határozza meg:

«Rendőri hatóságok alatt értendők: az államnak, a törvényhatóságoknak, rendezett tanácsu városoknak és a községeknek rendőri hatáskörrel bíró hatóságai és hivatalai, valamint ezeknek vezetői és önálló intézkedésre jogosított tagjai, nevezetesen a községi előljáróságok is».

Rendőri közegek: a felsorolt hatóságoknak alárendelt hivatalnokok, az állami, törvényhatósági, városi és községi rendőrök, valamint a *csendőrségnek altisztsjei és legénysége»*.

Ugyanezt részletesebben megvilágítja a belügyminiszter 130.000/899. B. M. sz. körrendeletének 7. §-a, ily módon:

•Rendőri hatóságok:

1. a székesfővárosban a m. kir. állami rendőrség (a főkapitányság, a ker. kapitányságok), törvényhatósági joggal felruházott városokban, valamint rendezett tanácsú városokban a városi rendőrség; vármegyék járásaiiban a főszolgabíróság; községekben az előljáróság;

2. állásuknál fogva ezen hatóságoknak főnökei, vezetői;

3. ezen hatóságoknak azon tagjai, kik bűnügyi nyomozásokban önálló intézkedésekre fel vannak jogosítva.»

•Rendőri közegek a rendőri hatóságoknak alárendelt hivatalnokok, az állami, a törvényhatósági, városi és községi rendőrök, valamint a m. kir. csendőrségnek szolgálattelebre a csendőrösrökre, vagy különítményekhez beosztott állásjeljei és legénysége.»

(No hát azt teljes öntudattal, minden hivalkodás nélkül bevallhatjuk, hogy a csendőrség itt nem azért van utolsó helyen említve, mert utolsó rendőri közegnek tartatnék, hanem azért, hogy kevesebb szóval lehessen elmondani a *rendőröket*. Hiszen az ország legnagyobb részének közbiztonságát éppen csak a csendőrök védik meg s bizony a csendőröknek lehet köszönni, hogy a gonosztevők sokszor megállnak utjukban, ha eszükbe jut az erőtelenség védelmét és a törvény erejét jelző «tollas kalap». Majd, ha egyszer jókedvünk lesz, kimutatjuk azt, hogy a csendőröket éppen nem az utolsó hely illeti meg a rendőri közegek között.)

A «Szolgálati Utasítás». Általános rész, 92. §-ában a rendőri hatóságok és rendőri közegek ugyanúgy vannak felsorolva, mint a fentebbi rendeletben.

A csendőrségnek is joga van kimondani azt a bűnöst megbénító szót: «A törvény nevében!» (Hogy milyen körülmények között: az meg van írva a szolgálati utasítás 23., 35., 37. §-aiban.)

És maga a törvény áll védelmére azoknak, a kik a törvény nevében igyekeznek megakadályozni a gonosz-
ságot.

Már az 1563. évi 39. t.-cz. kimondta: »Ha ki a megyéből kiírt szökevény gyilkost befogadná és a megye ispánjának, vagy alispánjának felszólítására sem adná ki, sem megfogni nem engedné: valamint a gonosztevő maga, úgy az is halállal büntetessék».

De nemcsak a holt, hanem az élő törvények is gondoskodnak ilyen védelemről; habár nem is olyan módon mint a régiek.

Ott vannak a Büntetőtörvénykönyvnek a hatóság elleni erőszakra vonatkozó intézkedései. Jelesül:

«A csoportosulás, melynek célja valamely hatóságot erőszak, vagy veszélyes fenyegetés által hivatása gyakorlatában megakadályozni, vagy valaminek elhatározására, valamely intézkedésre, valaminek elhagyására kényszeríteni: a hatóság elleni erőszak büntetett képezi és öt évig terjedhető börtönnel büntetendő. Ha pedig az erőszakot vagy veszélyes fenyegetést a fennebb meghatározott célból csupán egy személy követi el: három évig terjedhető börtönnel büntetendő.» (163. §.)

«A hatóság elleni erőszak büntetett követi el és három évig terjedhető börtönnel büntetendő az is: a ki valamely hatóságnak küldöttségét, választmányát, bizottságát, hivatalnokát vagy más közegét, vagy a küldöttség, választmány, bizottság valamely tagját vagy közegét a törvény

vagy a hatóság meghagyásának végrehajtásában erőszak vagy veszélyes fenyegetés által akadályozza, vagy valamely intézkedésre kényszeríti; vagy pedig hivatalos eljárása alatt tetteleg bántalmazza.»

«Ugyanezen büntetés alkalmazandó, ha a cselekmény a fentebb megjelölt testületek vagy személyek védelmére rendelt vagy megjelent személyek ellen követetik el.» (165. §.)

«Ha a 163. §-ban meghatározott büntettet fegyveres csoport, vagy a 165. §-ban megjelölt büntettet többen követték el: a felbujtók és vezetők öt évig terjedhető fegyházzal, a többiek pedig öt évig terjedhető börtönnel büntetendők.»

«Öt évig terjedhető börtönnel büntetendő az is: a ki a 163. §-ban meghatározott büntettet, habár egyedül, de fegyveresen követte el, úgyszintén a ki a 165. §-ban meghatározott büntett elkövetése alkalmával fel volt fegyverkezve.» (168. §.)

Habár a nyomozásról máskor akarunk is szólni, lehetetlen itt figyelmébe nem hozni a nyomozó közegeknek a hatóság elleni erőszak legutóbbi esetének kinyomozására vonatkozólag egy pár kiváló körülményt.

A Btkv. 168. §-a szerint a felbujtók és vezetők szigorubb büntetettnek. A nyomozáskor tehát ki kell deríteni, hogy kik voltak a csoportból, vagy a többekből a felbujtók és vezetők?

A «többek» alatt legalább három személy értendő e törvényszakasznál. De akkor, midőn a Btkv. 165. §-a szerinti hatóság elleni erőszakot «többen» követték el, csak akkor esnek a 168. §. szerinti szigorubb büntetés alá, ha közöttük *előzetes egytetés* jött létre annak

elkövetésére. Így ki kell puhatolni, hogy az a több ember előzetesen egytetett-e a hatóság elleni erőszak elkövetésére vagy nem, megbeszélték-e ezt előre, megállapodtak-e ebben? Mert ha csak történetesen jöttek össze és alkalmilag követték el a hatóság elleni erőszakot: úgy sokkal enyhébben büntetettnek.

Különös gondot kell fordítani a «fegyveresen» elkövetett hatóság elleni erőszaknál, hogy a tettesnél véletlenül volt-e a fegyver, vagy épen e czélból vette magához; továbbá, hogy az erőszak alkalmával vagy annak befejezése után vette magához a fegyvert s fenyegetőzött-e azzal vagy nem?

Ha a tettes abból a czélból vesz magához fegyvert, vagy a véletlenül hozzá került, vagy nála levő fegyvert azon czélból mutatja, hogy ez által a hatóságot megfélemlítse: kétségtelenül a Btkv. 168. §-a szerint büntetendő. De ha pl. véletlenül egy forgópisztoly van a zsebében; vagy pl. az ember egy baltával fát vág (mert a balta, vasvilla, ásó stb. is fegyvernek tekintendő), mikor a hatóság ott megjelenik s a nélkül, hogy ezzel fenyegetőznék, hatóság elleni erőszakot követ el: cselekménye csupán a Btkv. 165. §-a alá esik, valamint akkor is, ha a hatóság elleni erőszak elkövetése (a rendőr tettelegesen bántalmazása) után kap fel egy fegyvert s azzal fenyegetőzik . . .

A ki «a törvény nevében» jár el, úgy használja fel e magasztos hatalmat, hogy a tiszta igazság derüljön ki mindenekben: az ártatlan meneküljön s a bűnös is csak méltó büntetését vegye el. A ki így cselekszik, csak az méltó arra, hogy feljogosítva legyen tenni «a törvény nevében!»

A «levelessé tétel».

A ki árnyékot kerget: sikertelen munkát végez, de ha az árnyék élébe kerül, megtalálja annak okozóját.

Ezt a kerülő utat jelöli meg a nyomozólevél, vagy a régiék nyelvén: a «levelessé tétel».

Mert ez a nyomozólevél nem az újkor szüleménye. Csak a nevét változtatta. Megtaláljuk azt már a Zsigmond király törvényei között is. Pedig Zsigmond királyt 1387-ben koronázták meg Székesfehérváron és 1437-ben temették el Nagy-Váradon a mostani vár közepén volt, de a törökök által lerombolt székesegyházban.

Ennek az 50 éven át hatalmasan uralkodó Zsigmond királynak két törvénye is szól a «levelessé tételről».

A II. törvény 5. cikke elrendeli, hogy «az olyan gonosztevő, kít kézre keríteni és megbüntetni nem lehetne, a perben ítélő bíró által *levelessé tétessék*, vagyis irattassék ki és minden ilyen kiirtás és levelesítés az elkövetett gonosztett leírásával együtt az ország minden biráinak és igazságtévőinek együtt a tudtokra adassék, kik azon levelesített gonosztevőt befogni és érdemlett büntetés alá vetni tartoznak».

Nézzük csak mit mond az ezután ötödfél századdal

(1896) megjelent «Bűnvádi perrendtartás», (a mit ezután csak «B. p.» betűkkel jelezünk, értvén a B. p. alatt az 1896:XXXIII. törvényczikket).

A B. p. 470. §-ában ez áll:

«Ha a terhelt tartózkodási helye ismeretlen, vagy ha az ellene indított bűnvádi eljárás alatt megszökött (és reá vonatkozólag letartóztatásnak van helye, vagy öt hirlap utján eredmény nélkül idézték) elfogatása iránt, nyomozólevél kibocsátásával kell intézkedni».

«Nyomozólevél csak büntett elkövetésével alaposan terhelt egyén ellen bocsátható ki. Kibocsátására a vádtanács, sürgős esetekben pedig a vizsgálóbíró is jogosult».

«Vétséggel terhelt ellen nem bocsátandó ki nyomozólevél, de ha előállítását fontos ok szükségessé teszi, akkor a vizsgálóbíró, vagy a vádtanács a terheltnek személyleírását a hatóságoknak azzal a felhívással küldi meg, hogy a körözött egyén feltalálása esetén értesítsék azt a hatóságot, mely a személyleírást kiadta».

«Ha a nyomozólevél kibocsátásának, vagy a személyleírás körözésének oka megszűnt, ezek azonnal visszavonandók».

A B. p. 475. §-a szerint:

«Ha külföldön tartózkodó egyént oly büncselekmény terhel, mely miatt kiadatásnak van helye, az illetékes bíróság nyomozólevelet bocsát ki».

A B. p. 515. §-a szerint:

«A kir. ügyész a szabadon levő elítéltet rendszerint megidézi szabadságvesztés-büntetésének megkezdésére. Ha az idézésre meg nem jelen, vagy pedig megszökött, elrejtőzött, nyomozólevelet bocsáthat ki ellene».

És hogy ennek a nyomozólevélnek eredménye is legyen, a B. p. 144. §-a kimondja:

«Bármely közhatalnok, közhivatalnok, vagy hatósági közeg letartóztathatja azt, a ki ellen, hivatalos értesülése szerint, nyomozólevél van kibocsátva».

No hát abban a Zsigmond király II. törvényében nem benne foglaltatik minden magva ennek a mostani nyomozólevélnek?

Csakhogy Zsigmond király III. törvénye 9. cikkében aztán nagyon is szigorú büntetést szabott azokra, a kik az így «kilevelesített» emberek menekülését elősegítették, kimondván:

«A király ellen hűlencet, vagy leveleseké tetteket senki ne pártolja, ugyanazon büntetés alatt, mely azon gonosztevőt illeti».

És bizony akkor könnyen megtörtént, hogy a levelessé tett ember megszökött, de a ki megszöktette, azt felakasztották.

Ma is van intézkedés a törvényben azokra, a kik a gonosz embert megszöktetik, de ez nagyon enyhe.

A Büntetőtörvénykönyv (melyet ezután röviden csak «Btkv.» betűkkel fogunk jelölni, a mi azt teszi, hogy a Büntetőtörvénykönyv, vagyis 1878: V. t.-cz.) 374. §-a így szól:

«A ki valamely büntett, vagy vétség tettesének, vagy részesének segítséget nyújt arra, hogy a hatóság üldözése elől meneküljön, a büntető eljárás sikerét meg-hítségűsítsa, vagy büntetlenül maradjon, ha ez iránt vele nem a büntett, vagy vétség elkövetése előtt egyezett meg: bünpártolást követ el és egy évig terjedhető fogházzal büntetendő.»

A Btkv. 375. §-a szerint:

«Bünpártolást követ el az is és az előbbi §-ban meghatározott büntetéssel büntetendő: a ki a nélkül, hogy a büntett, vagy vétség elkövetése előtt, a tettessel vagy részessel az iránt megegyezett volna, a büntetből vagy vétségből származó előny biztosítására közreműködik».

A Btkv. 376. §-a szerint:

«A ki a bünpártolást azon czélból követte el, hogy magának vagy másnak vagyoni hasznot szerezzen: két évig terjedhető fogházzal büntetendő».

De még ezen enyhesége mellett is figyelembe veszi a törvény az atyafiságos szeretetet, nem akarja kioltani az egymás iránti jóindulatot a szivekből s hogy úgy mondjuk: nem akar embertelen lenni, midőn a bünpártolást rokon érdekében elkövető rokonukat felmenti a büntetés alól, kimondván a Btkv. 378. §-ában:

«A bünpártolásra vonatkozó rendeletek nem alkalmazhatók: ha a bünpártoló az azokban meghatározott cselekményt hozzátartozójának érdekében követte el».

És ezt a rendelkezést nagyon figyelembe kell venni és szem előtt tartani mindazoknak, a kik hivatva vannak bűnügyi nyomozásokat teljesíteni, nehogy ok nélkül hurezoljanak meg olyan embereket, a kik törvény szerint a bünpártolásért felelősségre nem vonhatók.

Azonban nem elég valakinek azt mondani, hogy rokona volt az, a kinek érdekében a bünpártolást elkövette. Ez a rokonság nem mehet Ádámg-Éváig. A törvény meghatározza azt a rokonsági fokot, a meddig a bünpártolás büntetlenül maradhat. Kimondja ugyanis a Btkv. 78. §-a:

«Hozzátartozóknak tekintetnek: a fel- és lemenő ágbeli

rokonok és sógorok, a testvérek, unokatestvérek és ezeknél még közelebbi rokonok, az örökbe fogadó- és tápszülők, az örökbe fogadott- és tápgyermekek, a házastársak és jegyesek, testvérek házastársai s a házastársak testvérei».

Ezek azok a hozzátartozók, vagy rokonok, a kik egymás érdekében büntetlenül követhetnek el bűnpártolást.

Vigyázni kell azért a nyomozáskor, ha bűnpártolásról van szó, hogy a tettes és bűnpártoló között nincs-e ilyen viszony?

De minden kijátszás megakadályozása szempontjából legelőször annak kell nyomára jönni, hogy a tettes és bűnpártoló között nem történt-e előzetes megegyezés a segélynyújtásra? Mert ha előzetes megegyezés történt a bűncselekmény elkövetése előtt: akkor már nem bűnpártolás, hanem bűnrészesség forog fenn, a mi alól aztán semmiféle rokonság révén nem lehet kibujni.

Persze, hogy ez nagyon nehezen ment a Szerakucz Juon fejébe, mikor a törvényszéknél kimondták rá az ítéletet, hogy mint bűnsegéd, a lopásban, itt marad bárom hónapig a fogházban; Tomucz Nuczot pedig a hozzátartozója érdekében elkövetett bűnpártolás czimén felmentették.

Mert hát volt nekik egy közös sógoruk: Birta Mikuláj, a ki valóságos réme volt a havasi pásztoroknak, kivált a juhászoknak, mert minden héten eltűnt 2—3 juh az ő utján, míg aztán meg nem találták ezeket a juhokat, részint a Szerakucz Juon, részint a Tomucz Nucz juhnyájában, a havas másik részén és a három sógort a törvényszék elé nem állították. No, azt még Birta sem

tagadta, hogy sógorai nyájába hordta a lopott juhokat, ezek se tagadták. Szerakucz Juon, és Tomucz Nucz hallottak valamit a bűnpártolásról, hogy azt nem büntetik, a ki sógora érdekében követi el és semmi haszna sincs az egészből. Valaki betaníthatta őket erre, mert nagyon iskolai leczke módjára mondták el egyformán mind a ketten:

«Nekem semmi hasznom nem volt abban, hogy Birta Mikuláj a nyájamba bocsátja be a hozott juhokat, ő nekem sógorom, nem árulhattam el».

A bírő azonban megkérdezte Szerakucz Juontól:

«Tudta maga, hogy juhok fog vinni a maga nyájába a sógora?»

«Hát mondta előre, hogy helyet adnék-e egy pár juhnak a nyájamban, ha hozna valahonnan a havasról, addig míg eladhatná? Mert lakadalmazni akarna a télen s egy kis pénzt kellene csinálni, ha nem így, hát úgy. Én azt mondtam: Nem bánom, eltergetjük itt a többiekkel, míg el tud adni. Csak meg ne tudják azok a kakastollasok. Sógorom megköszönte szívesseget s azután hozta a juhokat, a melyeket nyájamban megtaláltak.»

Birta Mikuláj bizonyította, hogy így történt. Tomucz Nucz védekezését is bizonyította Birta Mikuláj, hogy ez semmit sem tudott előre az ő szándékáról, ő csak beállított hozzá az utolsó éjszakán két jámbor báránynyal s kérte, adjon helyet ezeknek egy hétig, ha keresnek, dugja el őket valahol a kunyhóban a nagy bunda alá, megférnek azok abban. Ez nem akarta elfogadni a bárányokat s végre addig beszélt neki, mint sógorának, míg megengedte, hogy ott hagyja azokat. Egyéb bizo-

nyítékok is merültek fel, úgy, hogy meg lehetett állapítani, miként Szerakucz Juon előre tudott a lopásról s megegyezett sógorával előre, hogy a lopott juhokat ki, daczára, hogy sógora érdekében rejtette el a lopott juhokat; ellenben Tomucz Nucz előre semmit sem tudván arról, hogy sógora vinni fog oda juhokat, úgy adott azoknak helyet: csak bűnpártolásban találtatott bűnösnek, de mint sógor a büntetés alól felmentetett . . .

Sas Jánosra még az ékes szavu ügyvéd se tudta ki-magyarázni, hogy bűnpártolást követett el a fia: Sas Pál érdekében, midőn az ezáltal megölt RácZ József hulláját a tanyán elásta s bizony, mint bűnsegédet ítélték el az öreget, mert kivilágosodott, hogy midőn fia panaszkodott neki RácZ József ellen s fenyegetődzött, hogy ha ez még egyszer megtámadja őt, leüti; az öreg azt mondta: «ha megdöglik, megásom én neki az árkot, meg se tudja senki». Ugy is történt. A védő azt vitatta, hogy fia érdekében ásta el az öreg a RácZ József hulláját, tehát bűnpártolást követett el s nem büntethető. Igen, de előzőleg megígérte fiának, hogy elrejtí majd a hullát — veté ellene az ügyész — és így bűnsegéd. És a bíróság az ügyésznek adott igazat . . .

Épen az ilyenek miatt kettős gondot kell fordítani a nyomozáskor arra, hogy volt-e vagy nem előzetes egyetértés a tettes és az ő tettét elsimitani akaró hozzátartozó között . . .

A régi és újabb levelessé tétel vagy nyomozó levél és a bűnpártolás következménye között tehát nagy különbség volt, habár a célja akkor is, ma is a bűntettesek megmenekülésének meghiusítása volt.

De a régi törvényekben találunk olyan példát is a levelessé tételre, a hol nem gonoszság, nem közönséges bűncselekmény, hanem más okból történt az.

III. Károly király idejében (a ki megkoronáztatott Pozsonyban 1712-ben és meghalt 1740-ben) hozták meg az 1715. évi 49. törvényezikket, mely a következőket mondja:

«Rákóczy, Berchényi, valamint azok párthivei is, kik a közböcsánatlévélben kítüzött határnapra a királyi felség hívségére vissza nem tértek, mint hazánk ellenségei, felségsértők és szabadságfelforgatók levelesítettettek és minden ingó és ingatlan vagyonaik királyi fuscusra szállottaknak nyilvánittanak és azokkal minden, akár levél általi, akár másféle közlekedés felségsértés büntetése alatt tiltatik».

És ebben a «levelesítésben» arról a II. Rákóczy Ferenczről van szó, a kit életében a nemzet nagy része, halála után pedig az egész magyar nemzet rajongva szeretett, — arról a Rákóczyról, a kinek — a mi jóságos királyunk kegyes beleegyezésével, a messze Rodostóban porladó hamvait 1906. évi október 27- és 29-ik napján a nemzet nagy ünnepélyességgel haza szállította, a budapesti Szent István templomban tartott fényes temetési szertartás után az ő hű vezérének, Bercsényinek hamvaival együtt elvitték Kassára és egykori dicsősége középpontján, a kassai meghatóan szép s régi székesegyházban nyugovóra tették, — azt a szégyenletes törvényt pedig az 1906:XX. t.-cz. által megsemmisítették.

Bizony, bizony, ez a történeti nevezetességű «levelessé tétel» nem hasonlít azokhoz, melyek a régi és

ujabb törvényekben foglaltatnak. Ma már meg sem tudja azt érteni más, csak az, a ki belemerül a Rákóczy korszakának történetébe . . .

A mi korunkban a «levelessé tett» embereket el kell fogni, a legközelebbi hatóság elé állítani, de a legnagyobb gondosságot kell kifejteni, hogy a nyomozólevélben megnevezett egyén személyazonossága a letartóztatás előtt biztosan megállapítható.

Az elfogató parancs.

A madár és az ember egyformán szereti a szabadságot.

Mindkettőt veszedelmes attól megfosztani: a madár elpusztul a fogságban s az embernek jó hírnevét, becsületét őrli meg a letartóztatás s sokszor anyagi romlásra juttatja.

A madár ha kiszabadul a fogságból: megint övé lesz az erdő-mező, a határtalan lég. Pedig kiszabadulhat, ha végrehajtjuk a törvényeket. Lám, a madarak kiszámíthatlan hasznosságát ismerő löcsei rendőrkapitány a közelebbi időben visszaadta minden kalitkába zárt madárnak (a kanári és egyéb délvidéki madarat kivéve) a szabadságát: sorba járatta a házakat, kinyitogattatta a kalitkákat: «Menjetek, kis madarak! töltsétek be rendeltetésüket a természet háztartásában». És ehhez teljes joga volt, mert a törvény tiltja és büntetéssel sújtja a madár elfogását és ha elfogni nem szabad, nem szabad azt kalitkában tartani se. Az a derék rendőrkapitány nemesen cselekedett.

Az emberek szabadságát még jobban védi a törvény. Hiszen azt a közhivatalnokot, a ki hivatali hatalmával visszaélve, törvényellenesen valakit elfogat, elfog,

vagy letartóztat: egy évig terjedhető fogházzal bünteti, de aztán — a fogvatartás rövidebb vagy hosszabb ideje szerint — lehet ám ebből öttől tíz évig terjedhető fegyház is, sőt még ez a szigorú büntetés is hosszabbítható egy évvel. Azonkívül az elfogott részére még naponkint öt forinttól tíz forintig terjedhető kártalanítást tartozik fizetni, meg sem említve a hivatalvesztést, a mi pedig szintén vele jár a büntetéssel.

Nagyon helyes tehát ettől óvakodni!

No, de ez nem azt teszi, hogy tehát a büntetéstől való félelemből, vagy az emberi szabadság iránti tiszteletből senkit se szabad elfogni.

Dehogy nem szabad, sőt bizonyos esetekben kötelező. Csak arra kell vigyázni, hogy ez törvényes legyen.

Az igazság azt kívánja, hogy a bűn ne maradjon büntetlenül. Már pedig, ha az igazságszolgáltatásnak nem volna hatalmában, hogy a törvényes formák megtartása mellett valakit elfogasson: nagyon sokan megmenekülnének a büntetéstől, vagy gátat vetnének az igazság kiderítésének.

Azonban ott van az elfogató parancs, ha arra törvényes ok forog fenn.

Ilyen törvényes ok az elfogató parancs kibocsátására: ha előzetes letartóztatásnak, vagy vizsgálati fogságnak van helye és az illető egyén megszökik, vagy külföldre menekül, vagy elítéltetése után a büntetés megkezdésére meg nem jelenik.

Elfogató parancsot bocsáthat ki előzetes letartóztatás esetében a vizsgálóbíró, vádtanács, a törvényszék, sőt ha a késelelem veszélylyel járna, a járásbíró és a rendőri hatóság, — vizsgálati fogság esetében a

vizsgálóbíró, vádtanács, vagy ítéldbíró, — külföldön tartózkodó egyén ellen a törvényszék és a járásbíró, — az elítéltetés után megszökött elítélte a kir. ügyészség.

Már most a törvény azt mondja:

«Bármely közhatóság, közhivatalnok, vagy hatósági közeg letartóztathatja azt, a ki ellen hivatalos értesítése szerint elfogató parancs van kibocsátva. A letartóztatott a legközelebb levő vizsgálóbíró, járásbíró, kir. ügyészség, vagy rendőri hatóság elé állítandó».

Ez általánosságban szól, de a szolgálati utasítás ezenkívül még külön is a csendőrség rendes szolgálati teendői közé sorozza az olyan egyének elfogatását, kik ellen elfogató parancs van kiadva és pedig a járőr minden felhívás, megkeresés, illetve utasítás nélkül is elfogni köteles azt, a ki ellen elfogató parancs van kibocsátva (27. és 117. §.).

Az tehát bizonyos, hogy a járőr köteles figyelembe venni az elfogató parancsot s annak meghagyása szerint járni el.

A csendőrség a hivatott hatóságok részéről hozzá intézett felhívások vagy megkeresések bírálatába bocsátkozni a — szolgálati utasítás szerint — nem jogosult, mivel azok tartalmáért a felhívó felelős; köteleességében áll azonban aggályait előljáró parancsnokságának bejelenteni (29. §.).

Nem állhat ez azonban az elfogató parancsra egészen, mert itt a felelősség nagyon megoszolhatna az elfogató parancs kibocsátója és annak végrehajtója között, sőt az utóbbira eshetnék az egésznek a súlya.

Igaz, hogy törvény szerint az előzetes letartóztatást,

vagy vizsgálati fogságot rendelő határozatban a terhelt személye lehetőleg pontosan megjelölendő s ugyanez áll az elfogató parancsra is; de azért az elfogató parancs nem mindig tökéletes, egy vagy más okból s az esetek nagy részében nem foglalja magában a letartóztatandó egyén személyleírását, s jó, ha születése helyét, idejét, családi állapotát, nevét, vallását, foglalkozását ki lehet puhatólni. Sőt — az igazat megvallva — a bíróságok részére kiadott hivatalos elfogató parancs nyomtatványában hely sincs hagyva valami bővebb személyleírásnak. (No de ezt a nyomtatványt nem is sokan használják a jelen alakjában.)

És ha már most hiányosak az elfogató parancs adatai, hiányzik abból a letartóztatandó egyén részletes személyleírása, a járőr pedig nem ismeri azt: nagyon is érdeklében áll a személyazonosság pontos megállapítása, nehogy más személyt fogjon el. Egyaránt nagy a felelőssége: ha ártatlan embert tartóztat le, vagy a valódi bűnöst elbocsátja.

Ott volt a Dózsa Gáspár esete. Rablás büntetével volt terhelve s elfogató parancsot bocsátottak ki ellene, ebben az elfogató parancsban csak annyi volt megjelölve, hogy réti születésű, 25—30 éves, földmives. Igen ám, de ott két Dózsa Gáspár született, a kiknek foglalkozásuk egyforma volt és életkoruk közel állott egymáshoz. Kimentek az elfogató parancs alapján Dózsa Gáspár letartóztatására. Egyiket sem találták meg Réten a községben, hanem mindketten kint voltak a mezőn dolgozni, még pedig az egyik észak, a másik dél felé s igen távol egymástól és a községtől. Az elfogásra kimenő közeg közül egyik az egyik, a másik a másik

Dózsa Gáspár után ment s külön-külön megtalálták őket. Sz. Istvánnak azt mondta az ő Dózsa Gáspárja nagy megbotránkozva: «Ugyan, hogy foghat ilyen rám? Az én apám gazdag ember s nem vagyok rászorulva, hogy raboljak. Van még a faluban egy másik ilyenforma koru Dózsa Gáspár, mint én, az már volt bezárva lopásért is. Bizonyosan az lesz.» És Sz. István, a ki még csak rövid időt töltött hivatalában, hittel adott neki s ott hagyta. Nosza, ennek a Dózsa Gáspárnak se kellett több: aló! be a faluba, magához vette a már régen készen tartott útlevelét és néhány száz forintot és lóhalálában sietett a vasúthoz s úgy elment hogy még ma sem tudják hol van. Bezzeg nem így történt a másik Dózsa Gáspárral. A mint K. József rátette a kezét: «A törvény nevében!» ez elhalványodott az ijedtségtől, reszketni kezdett s szabadkozott, hogy ő ártatlan, a másik lehet a bűnös. K. József nem hitt neki, megbilincselve bekísérte a községbe, a hol találkozott társával s megtudván ettől, hogy ez a Dózsa Gáspár már büntetve volt, nem tartotta szükségesnek a bővebb tudakozódást s egyenesen bevitte az elfogató parancsot kiboecátó vizsgálóbíróhoz. A vizsgálóbíró előzetes letartóztatást rendelt el Dózsa Gáspár ellen, daczára annak, hogy ártatlanságát hangoztatta. Mikor aztán a sértettet szembesítette Dózsa Gáspárral, a sértett határozottan kijelentette, hogy nem ez volt a rabló, hanem egy másik Dózsa Gáspár, egy barna ember, ez pedig szöke, habár ugyanazon faluból való.

A vizsgálóbíró aztán a legnagyobb szigorúsággal és a legaprólékosabb gondnal nyomozta a személyazonosságot úgy, a mint azt a szabályok elrendelik — és

meggyőződven a tévedésről, Dózsa Gáspárt — úgy a mint a törvény kívánja — azonnal szabadon bocsátotta és most már részletes személyleírás alapján elfogató parancsot adott ki a másik Dózsa Gáspár ellen. De már ennek csak hült helyét találták.

Igy a letartóztatásra kimenő közegek felületes eljárásának az volt az eredménye, hogy az ártatlant bezárták, a bűnöst pedig elszalasztották. Pedig ha mindkettőt a mezőn letartóztatva, szó nélkül bevitték volna a község házához s ott a bírótól titoktartás terhe alatt bizalmasan tudakozódnak, az könnyen nyomra igazíthatta őket s nem keverték volna magukat is bajba.

Ebből az a tanulság, hogy az elfogató parancs kiállítására és annak foganatosítására körül a legnagyobb gondossággal és lelkiismeretességgel kell eljárni, hogy a letartóztatandó egyén személyazonossága nyilvánvaló és biztosan megállapítható legyen.

Ezzel tartozunk az igazságnak és a szabadságnak.

A tettenkapás.

Megállj!

A ki jó alföldi nyelven akarná mondani, így kezdené: Ha a menydörgős mennykő csapna le a mellett az ember mellett, a ki rossz fát tett a tüzre, akkor sem rettenne meg jobban, mint a mikor felhangzik a háta megett:

— Megállj!

Hatalmas, nagy, döngő szó is ez, melyet épen úgy meghall a nyúl-fülű ember, mint az, a kinek egy kicsit restes a füle, vagy talán még a föld-süket is.

Mert ez a szó visszhangra talál a bűn tudata által felzaklatott lelkiismeretben s ez sokszorosan veri vissza (akár csak a tordai sóbánya, mely két szótágot tizenhatszor ismétel).

Megrendítő szó, mely lerántja a bűnről a takarót, elvágja a szabadság útját és hasonlatos a megnyíló börtönajtó kulcsának zördüléséhez. Határfa ez, mely a szabadság végét és rabság kezdetét jelzi.

A bűnös tettenérésének találó kifejezése ez, mely oda czövekelni őt, mintha nagy hirtelenséggel gyökeret eresztettek volna lábai s megbénította volna az ítélet szele.

Nincs olyan faragatlan bűnös, a ki ne tudná s ne érezné, hogy tettenérés esetén bárkinak szabad őt elfogni s nincs olyan elvetemült gonosztevő, a ki meg ne ijedne ettől a gondolatától.

A tettenérés, ez a mindenki kezébe letett törvényes hatalom felhasználására adatott alkalom megérdemli, hogy bővebben foglalkozzunk vele, nemcsak érdekessége miatt, hanem azért is, mert ismernünk kell azokat az eseteket, melyekben vagy mindenkinek, vagy csak bizonyos egyénnek van joga azt kiáltani a tetten ért egyénre: Megállj! . . .

Pillantsunk be mindenekelőtt a régi világba.

Hiszen nincs semmi új a nap alatt. Az igazság az volt régen is, a mi ma, csak az öltözete változott és lekopott arczáról a szilaj vadság.

Vagy a mai napon nem tartanák-e állatias kegyetlenségnek, a mi Szent-László idejében törvénybe volt iktatva: «Ha valaki paráznaságban talált feleségét megöli, azért Isten előtt számoljon.» (I. könyv. 13. czikk.)

Most: Életfogytig tartó fegyházzal büntetetik a szándékos emberölés, ha azt a tettes — házastársán követte el.» (Btkv. 280. §.) «Házastársnak erős felindulásban elkövetett megölése: öttől tiz évig terjedő fegyházzal büntetendő. (281. §.)

Ma a házasságtörés büntetése törvényszerint három hónapig terjedhető fogház, de így is csak abban az esetben, ha a miatt házasságfelbontás, vagy az elválás jogerejű ítélet által kimondatott. (Btkv. 246. §.)

Így nemcsak a nő megöléséhez, de még testi megfenyítéséhez sincs joga a férjnek, nincs házi fegyelmi joga neje felett és habár a törvény szerint: «a házi

fegyelemre jogosított személy által, annak gyakorlásában elkövetett könnyű testi sértés miatt büntetésnek helye nincs» (Btkv. 313. §.), és pl. míg a gazda cselédjének, a főnök tanonczának stb. jogos és szükséges megveréseért — ha a testi sértés vagy egészségháborítás nyolcz napnál tovább nem tartott — felelősségre nem vonható: addig a bírói gyakorlat már régen megállapodott abban, hogy a férjet nejével szemben házi fegyelmi jog nem illeti meg.

Ugyancsak Szent-László törvényében van: «A tettenkapott ember akár szabad ember, akár szolga legyen: akasztassék fel, ha pedig egyházhoz futna: szemeitől fosztassék meg és azonfelül, ha szabad ember volna: tiz esztendő felülhaladott gyermekei szolgaságra vettvén, minden vagyonaikból fosztassanak meg». II. könyv. 12. czikk.)

Nem rettenetes dolog volt-e ez a mostani állapotokhoz képest, a mikor a lopás legszigorubb büntetése öt évig terjedhető fegyház! (Btkv. 340. §.)

A ki olvasgatta hazánk régi történetét, az tudja, hogy milyen rabszolgái állapotban volt nálunk a földművelő nép, az úgynevezett jobbágyok s zsellérek (a kiknek «paraszt» elnevezése se nem jogos, se magyarság szempontjából nem helyes), milyen alárendeltje volt a nemesnek, ki neki ura, parancsolója, bírása volt, egészen addig, míg az 1818. évi VIII. törvényczikk milliókat fel nem szabadított a rabszolgaság járma alól, kimondván: «Magyarország s a kapcsolt részek minden lakosai minden közterheket különbség nélkül s aránylagosan viseljenek.»

Nem esodálkozhatunk-e tehát, ha az emberi jogok

nak és emberi szabadság visszaadását, az egyenjogositást megelőzőleg már több mint háromszáz esztendővel Werbőczy: Hármaskönyve I. rész 9. czimében ezt találjuk a tettenkapásra vonatkozólag: «A nemesek közül törvényes idézés és elmarasztalás előtt senki le ne tartóztathassék, kivéve ha főbenjáró tétten megfogatnék, mely esetben parasztkéz által is letartóztathatik.»

Tudjuk azt is, hogy a régi háborús világban a puskarpor készítésénél milyen nagy szerepet játszott a salétrom, mennyire becses volt ez. Épen azért törvények tilalmazták ennek az országból kivitelét. Így az 1630. évi 8. t. cz. kimondta: «A salétrom alattomos kivivőit ne csak a harminczadosok és vámszedők, hanem akárki letartóztathatják s azokat a helységek előljárói személyeikben és vagyonukban megbüntethetik.»

A régi törvények szerint nemcsak a «nem nemesek», hanem a «nemesek is befogattathattak», ha súlyosabb büntetettekben, névszerint szándékos gyilkosság, gyűjtogatás, rablás, rablógyilkosság, tolvajság, vagy erőszakos paráznaságban tetten kaptatnak, vagy a tett helyéről folytonos üldözés közben elfogatnak».

Újabb törvényeinkben mind sűrűbben bukkannak fel az esetek, a mikor a tettenkapás jogot ad arra, hogy a tettes személyének ártalmatlanná tétele által a büncselekmény megkezdése, vagy annak folytatása megakadályoztassék, vagy a már bevezett büncselekményért a büns az ítélőbirája elé állíttassék.

Tekintsünk meg néhányat, mert nem tudhatjuk, hogy valamikor nem akad-e utunkba egyik, vagy másik, a mikor hasznát vehetjük tájékozódásunknak.

Az országgyűlési képviselőválasztás alkalmával a választás színhelyén mindenható úr a választási elnök, a kinek mindenek engedelmeskedni tartoznak; de magánál a szavazásnál a szavazatszedő küldöttség elnöke is fel van hatalmazva arra, hogy a kit rajta ér, miként a szavazót irányadólag utba igazítja, vagy rábeszéli, vagy hozzá kérdést intéz: azt rendre utasíthatja s ismétlés esetében eltávolíthatja. (1874: XXXIII. t. cz. 77. §.)

Ugyancsak a választási törvényben gyökeredzik, miként az, a ki a választás színhelyén a rendet zavarja, vagy oda fegyvert, vagy botot visz és azt a rendre ügyelő közeg felhívására rögtön át nem adja: letartóztatható, habár csak rendőri uton büntethető az illetékes közigazgatási hatóság által három naptól egy hónapig terjedhető fogsággal. (1874: XXXIII. t. cz. 103. §.)

Hazánkban az erdők védelme a jelen és jövő nemzedék közgazdasági érdeke. A régi időkben is hozattak e végből törvények, de az 1879. évi XXXI. t. cz. — mely most érvényben van — részletesebben kiterjeszti a gondját minden olyan esetre, a mely alkalmas arra, hogy az erdő fenmaradását veszélyeztető cselekményeket megakadályozza. Ismeretes ugyan, hogy az erdő-törvény alapján elbíráható büncselekmények mind igen könnyű természetűek, melyek a kihágás határait nem hágják túl: mégis kimondja a törvény: «Ismeretlen egyének, vagy külföldiek, tettenkapás, vagy folytonos üldöztetés esetében a legközelebbi község előljárósága elé, ha pedig az erdei kihágás bírása közelebb volna, ez elé vezetendők.» (139. §.)

Már ez az erdő-törvény is magyarázza a tettenkapás

A csendőrnek mindenütt vannak jogai és kötelességei, a hol a törvényességöt tetten éri.

Volt olyan idő, midőn derüre-borura vadászhatott mindenki. (A «mindenki» alatt természetesen az 1848-ig csak a nemeseket kell érteni.) Most már nem megy az olyan könnyen. Csak az vadászhat, a kit a törvény vagy szerződés erre feljogosít. A *tilos vadászaton* kapott embert joga van «a közrend fentartására hivatott közegnek» s így a csendőrnek is, számadásra vonni, igazolásra felszólítani, sőt bekísérni a községi előljáráshoz azt, a ki nevét eltagadja, vagy a kinek állandó lakhelye ismeretlen, hogy a hatóság derítse ki annak kilétét. (Vadászati törvény, 1883: XX. t.-cz. 42. §.)

Nehezen fér némely embernek fejébe az is, hogy miért nem lehet kifogni a vízben uszkáló halakat mindenkinék, a kinek tetszik, hisz azokat nem vitte oda és nem táplálja senki, hanem csak az Isten adta s így közösnek kellene annak lenni, mint a «Csáki szalmája». — Az ám, csak hogy a «Csáki szalmája» is elkopott, mivel azt boldog-boldogtalan hordhatta és a halak is ok nélkül pusztultak, a nélkül, hogy jövedelmek volna, míg a törvény védelmébe nem vette őket. Most még az is meg van határozva, milyen nagyságúnál kisebb halat vagy rákot nem szabad kifogni a vízből és hogy másnak nem szabad halászni, mint a kinek ahhoz törvényes joga van, (éjjel pedig senkinek sem).

Épen ezért azt, a ki a vizek partján halászeszközökkel járkal, kötelessége a csendőrnek (a rendőrnek és pénzügyőrnek is) a *halászejgy* előmutatására felszólítani s ennek kötelessége a halászejgyet megmutatni;

ha fel nem mutatja, meg kell akadályozni a halászatban s ha ismeretlen és nevét és lakását meg nem mondja, vagy ahhoz kétség fér: be kell kísérni a községi előljáráshoz. (Halászati törvény, 1888. évi XIX. t.-cz. 9., 10. §.)

A pipás ember talán azért haragudott legjobban a «forradalom» utáni időben a «német világra», hogy ekkor jött divatba a szabad *dohánytermelésnek* korlátozása, a mikor nemcsak hogy nem volt szabad dohányt természetien derüre-borura annak, a ki akart, hanem még az engedély mellett természetett dohányt sem lehetett szabadon árulni, hanem be kellett azt szolgáltatni a «fináncz-hivatalba» és még a legjobb vevőknek: a hegyekből az Alföldre lejövő «szomszédoknak» (a mint az oláh dohánycsempészeket nevezik) is csak úgy lehetett zsákját megtönni «dohánytukarceszal», hogy éjjel jöttek a termelőhöz, nappal a pévásolban vagy a padláson elbujva aludtak és csak esteli harangozás után szöttek ki a faluból a kerteken át, jól megtömött zsákjaikkal. Mikor pedig meghozatott a *dohányjövédékről szóló törvény* (1887: XLIV. t.-cz.) a pipás emberek nemesak szentül hitték, de hangosan dohogták, hogy:

«Ezt is a német találta ki!».

Elég szigorú is ez a törvény, mert az államnak sok haszna van a dohány-egyedáruságból s az állam érdekét védeni kell. (Nem hiába mondták a régi rómaiak: «az állam java legyen a legfőbb törvény».) Épen azért a dohánycsempészet az állam jövedelmének a megcsontítására törekedvén, ennek megakadályozása mindenkinék kötelessége, de különös kötelessége ez a csend-

öröknek is, a kik ezt a kötelességet akkor teljesítik, ha a csempészetet megakadályozzák, a tettenért csempészeket elfogják, azok kinyomozására közreműködnek. És a törvény a tettenérési jutalékkal megjutalmazni is kívánja buzgalmukat. (1887: XLIV. t.-cz. 22. §.)

A csendőr a vasuti-, gőzhajó-állomásokon, kompokon és a határszéli átkelő-helyeken, valamint az országos és heti-vásárokon és bucsuk alkalmával kísérje figyelemmel a dohány (vagy dohánykészítmény) árusását vagy csempészését. Ha őrzőjében közben akárkinek málhája vagy batyuja gyanusnak tűnik fel előtte: joga van megállítani a szekeret, kocsit vagy bárkit s megvizsgálni a málhát vagy batyut. Ha dohánycsempészetnek vagy tilos dohányeladásnak jön tudomására és a késedelem veszélylyel járna, maga intézkedjék, egyéb esetben a helybeli pénzügyőrséget vagy a községi előljáróságot értesítse. Mondani is felesleges, hogy midőn a csempészet megakadályozására a csendőr közvetlenül jár el, a tilos dohányt vagy dohányárut szabályszerűen lefoglalni s erről a pénzügyőri szakaszt értesíteni tartozik; valamint akkor is tartozik a pénzügyőri szakaszt értesíteni, mikor a csempészet meggátlása vagy felderítése végett a községi előljáróságot hívta fel.

Meg kell még jegyezni, hogy a csendőrséget a közvetlen eljárás, vagyis a tényleírás felvétele esetében: a tettenérési, — olyan esetekben pedig, midőn a kihágási eseteket további eljárás végett a pénzügyőrségnek vagy községi előljáróságnak hozza tudomására: feljelentési jutalék illeti.

Az állam érdeke parancsolja, hogy a csendőrség segélyére álljon a pénzügyőrségnek, ha ezzel szemben a

csempészet vagy tilos dohányeladás alkalmával ellentállás történnék.

(Mindezek szépen meg vannak írva a dohányjövődéki törvény végrehajtása tárgyában 1887. évi december 31-ikén 74,090. sz. a. kiadott pénzügyminiszteri rendeletben és a Szolgálati utasítás 33. §-ában.)

Példabeszéd mondja: közös, mint az országot.

Csakugyan joga van a *közüthoz* egyik embernek úgy, mint a másoknak, de éppen ezért kötelessége is mindenkinek, hogy mást a közüthoz használatában ne akadályozzon.

A közüthozon a rend fentartására és az utrendőri kihágások megakadályozására, illetve azoknak feljelentésére a *közüthozról szóló* (1890: I. t.-cz.) *törvény* bizonyos hivatalos közegeket állított fel, a melynek az utmesterek (utbiztosok) és utkaparók. Ezek azonban nem mindenkor elegendők az utrendészet fentartására. Éppen azért elrendeli a törvény, hogy ezeknek ilyen esetben a csendőrségi és rendőrségi közegek segédkezni tartoznak. (1890: I. t.-cz. 147. §.)

De ha ilyen nyíltan nem volna is kötelességévé téve a csendőröknek a segédkezés: ugyan eltűrhetnék-e a közüthozon való s közrendészetbe ütköző rendtelenségeket? Rendes és törvényes hivatását helyesen felfogó csendőről ez fel sem tételezhető.

Az utrendészet szabályokhoz nem alkalmazkodó fuvarost figyelmeztetni kell a rend megtartására s ha ez a figyelmeztetés nem használ, vagy ha a fuvaros ellenszegül, fel kell jelenteni, ha pedig ismeretlen s kilette teljes bizonyossággal meg nem állapítható: elő kell vezetni a legközelebbi közigazgatási vagy rendőri hatósághoz.

(Ezt ám nemcsak én mondom, hanem a Szolgálati utasítás 60. §-a is.)

A mezőn is fordulnak elő kártételek és rendetlenségek, a melyeknek eltávolztatására a *mezőrendőri törvény* (1894: XII. t.-cz.) szerint első sorban a felesketett mezőőrök vannak hivatva, a kiknek joguk van a mezei lopáson vagy az őrizetük alatt levő tárgyak rongálásán rajta ért egyéneket megzavarni, alkalmas zálog hiányában a községi előljárósághoz bekísérni, ha az egyént nem ismeri, vagy ennek állandó lakása nincs, de akárkit is letartóztathat, ha az neki ellenszegül vagy gyalázó szavakkal illeti, vagy jelentékeny kárt okoz, sőt ha ez el akar menekülni, más területen is letartóztathatja. (1894: XII. t.-cz. 84. és 85. §.)

No már most azt kérдем: a csendőrnek meg lehetne-e azt állani, hogy ha a mezőn jár és ilyen mezőrendőri kihágáson ér valakit, azt eltérje, a nélkül, hogy fel ne lépjen a tettes ellen? Vagy ha azt látja, miként a tettenkapott egyén a mezőőr elől elfut: megállhatja e, hogy fel ne tartóztassa az üldözöttet? Nem biz' a. Mert hiszen ő nemcsak a csendnek, hanem a rendnek is őre, a törvényszegéseknek megakadályozására esküje kötelezi; a törvényszegőknek legtermészetesebb üldözője, a jogrend ellenségének ártalmatlanná tételére leghivatottabb. Azért csak köteletségét feljesíti, midőn a mezőrendőri kihágási ügyekben a mezőrendőrt támogatja, a tettenért egyént feljelenti, esetleg — ha annak kiléte kétségtelenül meg nem állapítható — azt a községi előljáróságához előállítja. (Szolgálati utasítás 62.)

De midőn a mezőrendőri törvény megszegőinek tettenéréséről van szó, lehetetlen külön meg nem emlé-

kezni ennek és a vadászati törvény ide vonatkozó részének egy, a közgazdaságra különösebb befolyással bíró intézkedéséről, a melyet sokszorosan lelkére kell kötni minden csendőrnek, a ki a természetet szereti. Pedig van-e olyan, a ki ne szeretné? Hiszen a csendőr majdnem mindig ott jár-kél a szabad természetben, látja azt, gyönyörködik abban és van alkalmja megfigyelni annak egyes jelenségeit. Bizonyára tudja minden csendőr, hogy a természetet a madarak vidámitják fel s a fákat a madarak védik legjobban és hogy erdőnek-mezőnek a madarak a legszebb eleven ékességei.

A *madarak védelméről* külön intézkedik a törvény, midőn kimondja, hogy az éneklő madarakra soha nem szabad vadászni, a madarak fészkeinek elrombolását, vagy háborgatását, tojásainak elszedését tiltja. (1883: XX. t.-cz. 9. és 30. §.)

Még határozottabban meg van ez írva a *Mezőrendőri törvényben*, a mely szerint általában a hasznos madarak pusztítása, azok fészkeinek és tojásainak elszedése, valamint a hasznos madaraknak és tojásaiknak forgalomba hozása hatósági engedély nélkül tilos (57. §.).

De e világos törvények ellenére is majd minden háznál ott gubbaszkodik egy-egy szerencsétlen, a száználmas vergődés miatt tollaitól vedlett, szomorú énekes madár a kalitkában, nemcsak a szabadság után sóvárogva, hanem többnyire éhezve és szomjuhozva is, míg aztán elpusztul.

Ha az éneklő madarakra nem szabad vadászni s ezeket vagy ezeknek fiait elfogni tiltja a törvény: hogyan és mi jupon kerülnek ezek mégis kalitkába, fogságba és mi jupon tartatnak ott? Törvény ellenére.

Mert ha az éneklő madarat elfogni nem szabad, akkor nem szabad azt tartani se; ha nem szabad tartani: akkor ki kell nyitni azoknak a kalitkáknak ajtaját, hogy a törvény adja vissza szabadságát azoknak, kiket a törvényszegők megfosztottak attól.

Temérdek éneklő madarat szállítanak külföldre a mi erdőinkből és mezőinkről azok a szívtelen törvényrontók, a kik nem akarják belátni azt a töméntelen kárt, a mit ezzel a mi közgazdaságunknak okoznak. És ezeket az elfogott éneklőmadarakat — a törvénytől való félelemben — nem a nagyobb vasuti állomásokon adják fel, a hol őket könnyen tettenkapni lehetne, hanem rendszeren a kis megállóhelyeken adják oda a másik madár-csiszárnak s talán nem is mindig kalitkában, hanem másként becsomagolva, hogy felismerhető ne legyen.

Ne mulasszák el azért soha a természetet szerető, a madarak hasznát felfogni tudó és a törvényszegések megakadályozására kötelezett csendőrök különös figyelmet is fordítani ezekre eljárataik közben. Ehhez nekik joguk van. (Szolgálati utasítás. 62. §.)

A tettenérésnek még csak egy pár esetéről emlékezem meg.

Tudjuk, hogy a múlt évben hozatott egy törvény a *határrendőrségről*, melynek szervezése most van folyamatban. Itt a csendőröknek nincs közvetlen teendőjük, de a határrendőrség felhívása folytán köteleességük közreműködni. (1903: VIII. t.-cz. 4. §.)

Bezzeg, van ám önálló hatáskörük a *kivándorlás* dolgában.

Ha valahol hazafias lelkesedéssel végezhetik köteles-

ségüket a csendőrök, itt van arra a legjobb alkalom. Minden munkás embernek kivándorlása, a mi édes hazánktól elszakadása hasonlatos a fa galyainak egymásután levagdálásához: mindkettő könyezik elvesztett ágáért, melynek letörése nehezen forradó sebet hagy maga után. Lehetőleg meg kell menteni ettől a hazát; meg kell akadályozni a törvényellenes kivándorlást.

Mert van törvény a *kivándorlásra*, (1903: IV. t.-cz.), mely üdvösen szabályozza azt, ha már végképen nem állhatja útját annak. Csakhogy ezt a törvényt lelketlen haszonlesők, a népbolondítók mindenképen kijátszani akarják. Ennek megakadályozása képezi a csendőrök nemes feladatát.

A törvény bizonyos feltételekhez köti a kivándorolhatást s igazolványt ad azoknak, a kiknek visszatartására törvényes ok nem forog fenn. (2. §.)

Ez az ellenőrzés a csendőröknek nagy kötelessége.

Gyakorlati példák mutatják, hogy törvény által fel nem hatalmozott ügynökök — személyesen vagy levelekkel — árasztják el ezt a mi becsületes magyar hazánkat, eget-földet ígérve igyekeznek kivándorlásra csábítani a munkás embereket, hogy aztán ezeknek hiszékenysége folytán gazdag prédához jussanak. Ezek aztán kiokosítják az elszédített embereket arra, hogy a hatóságok kijátszásával, különböző ürügyek alatt és kerülő utakon hagyják itt ezt a szép hazát, bölesen elhallgatva azt, hogy a tenger milyen veszedelmes és hogy a tengeren tul sem «Eldorádó» van ám mindennütt, a melyet mindenki elér, a ki a «három mértföldnyi czukroskása hegyet keresztül eszi». Ezek a sátánok betanítják aztán a legügyetlenebb embert is, hogy ne

tudassák szándékukat lakostársaikkal se, ne bucsuzzanak el rokonaiktól se, csak titokban, ne a legközelebbi vasuti állomáson üljenek fel a vasutra, hanem feltűnés nélkül gyalog menjenek el jó előre egy vasuti megálló helyre, a hol a bakteron kívül nem igen van más, ez pedig nem sokat törődik velük s ne egyenes irányban a tenger felé váltsanak jegyet, hanem csak rövidebb és kerülő utakra.

Az ilyen csábítóknak és elcsábultaknak az eszén járának túl a csendőrök. Ha neszét veszik kivándorlási mozgalomnak: nyomozzák ki annak forrását s fojtsák el azt kellő időben. Kérjék elő a kivándorolni szándékozók utlevelét s ha ez nincs rendben, vagy az ő tudomásuk szerint ez hamis, vagy a hatóság kijátszásával szereztetett meg: akadályozzák meg a határ átlépését; vegyék el tőlük az igazolványt, vasuti vagy hajójegyeket, a katonaszökevényeket a legközelebbi katonai állomás parancsnokságához, a büntett vagy vétség miatt nyomozás alatt álló, körözött vagy elítélt egyéneket a legközelebbi kir. ügyézséghez vagy járásbirósághoz, a kihágás miatt elítélteket az illetékes rendőri hatósághoz kísérik be; ha pedig mást kapnak rajta az ilyen szökésen: ezt vagy saját költségén, vagy ha pénze nincs, kényszerutlevéllel vagy tolonczuton szállítsák vagy szállíttassák vissza lakóhelyére.

(Hogy ez nemcsak joga, hanem kötelessége is a csendőröknek, az részletesen meg van írva a *kivándorlási törvényt* (1903: IV. t.-cz.) életbe léptető 1904. évi április 13-án 40,000 B. M. sz. a. kiadott belügyminiszeri körrendelet 5. §-ában.)

Az eddig említett törvények példaképen szolgálhatnak

a tettenérés eseteire s tájékoztatók lehetnek a csendőrök beavatkozására.

Mert a csendőrök nem kaphatják elő zsebükből a törvényt, hogy felmutassák a tettenért embernek, mint a fővárosi rendőrök: «Itt van la, a világos törvény: tetten kaptam, jogom van bekisérni! Punktum!» Igen ám, mert a *fővárosi rendőrség hatásköréről* törvény (1881: XXI. t.-cz.) intézkedik.

Ha a fővárosi rendőr verekedést vagy néposódületet lát s azt veszi észre, hogy büntett vagy nagyobb beszámítás alá eső vétség követtetett el: szépen összefogdossa és bekiséri mindazokat, kik abban részt vettek, vagy a részesség gyanujával alaposan terhelhetnek. Ha mind nem lehetne, akkor megelégszik a tettesek és gyanúsok bekisérésével. (16. §.)

De hát az csak a legkomolyabb eset, van ennél sokkal könnyebb is és pedig sok, a mikor a fővárosi rendőr annak rendje és módja szerint bekisérheti a tettenkapott embert.

Ha verekedés folyik valahol, bár csak olyan száraz verekedés fajta, a mit a *Kihágásokról* szóló törvény (1879: XL. t.-cz.) 75. §-a egyszerű kihágásnak minősít és azzal a rendőr felszólítására fel nem hagynak: letartóztatja őket.

Ha valaki közbotrányt okoz, vagy ha a rendetlenységnek vagy csendzavarásnak csak a tettes elfogásával lehet véget vetni: be vele!

Ha valaki a rendőrnek bármely esetben ellene szegül vagy kezet emel reá: be vele!

Ha a kihágást elkövető vagy azzal alaposan gyanúsítható ember nevét és lakását meg nem mondja, vagy

a bemondás valóságát a rendőr kétségbe vonhatja: a rendőrségre vele!

Ha a rendőrség területéről kiutasított egyén visszajön: a rendőrségre vele! (17. §.)

A koldusokat mindenkor, a csavargókat, rendes foglalkozás nélkül levő, vagy a közbiztonságra veszélyeseknek ismert egyéneket gyanus körülmények között bármikor, de különösen éjszakának idején; a járókelő alakosokat, mutatványosokat, korcsmai zenészeket és énekeseket — habár engedélyvel is bírnak — bármilyenü kihágás esetében rögtön bekísérheti a fővárosi rendőr. (18. §.)

De még részletesen is meg van magyarázva a fővárosi rendőröknek a törvényben, hogy az előbb említett elnevezések alatt kiket kell érteni. (Nem árt ezt tudni a csendőröknek sem.) Ezek:

a *csavargó koldusok*, kik illetőségük helyét elhagyva, a főváros területén törvényes engedély nélkül alamizsnát gyűjteni járnak;

kik *szolgálat* vagy *mutakérés* ürügye alatt csavargognak a nélkül, hogy munkát vállalnának;

engedélyvel el nem látott vagy az engedély korlátait túllépő házalók;

bohócok, *mutatványosok*, *utcai* vagy *korcsmai zenészek*, kik előadási engedélyvel nem bírnak, vagy a nyert engedélyt áthágják és magukat rendetlenül viselik;

homis vagy *gyanus utlevéllel*, vagy *igazolmányjal* ellátott, *álnevet*, *álruhát* használó egyének;

azok, kik olyan tárgyakat vagy árukat hordanak magukkal, melyeknek törvényszerű bírhatása vagy használata iránt *gyanu sorog sem*;

tiltott mesterségekkel vagy *tiltott játékokkal* foglalkozik;

csoportosan csavargók;

kik másokat *csavargásra*, *koldulásra* buzdítanak s arra tanítanak, vagy a *koldulás eredményében részt vesznek*; végre

kik a fentebb elősorolt egyéneknek *üzletszerűleg lakást adnak*, vagy azokat mint szállásadók *fel nem jelentik*, vagy azoknak felfedezését vagy elfogását meg-hiusítani igyekeznek.

Mindezeket tehát — mint *tettenérteket* — bekísérheti a fővárosi rendőr. (1881: XXI. t.-cz. 19. §.) Sőt bekísérhet minden olyan egyént, ki éjjel gyanút ébresztő körülmények között és oly *eszközök* birtokában talál-tatik, melyek közönségesen valamely büntett elköveté-sénél használatnak. (20. §.)

Az bizonyos, hogy ezek a szabályok kizárólag a fővárosi rendőrség részére állapítottak meg. De jó ezeket más közbiztonsági közegeknek is figyelembe venni, mert a mi a főváros területén törvényes, azt a főváros területén kívül sem lehet törvénytelennek mondani, habár némely tekintetben mások is a körülmények.

No, de ha a csendőr olyan törvénykönyvet nem is kaphat elő zsebéből, mint a fővárosi rendőr: kéznél tarthatja mindig a *Szolgálati utasításokat*, melyek eliga-zítják őt a tettenkapás esetében.

Ezek majdnem mindenben ugyanazokat tartalmazzák a tettenkapás esetére, mint a fővárosi rendőrségre vonatkozó fentebbi törvény; a Bünvádi perrendtartásra és az 1899. évi 130,000. B. M. sz. körrendeletre van alapítva.

A Bp. katonás rövidséggel mondja ki általánosságban a tettenkapás eseteit. (Bp. 142. §.)

Ha valaki a *tettet* vagy a *részest* a bűncselekményen rajta éri: ez tettenkapás.

Ez egészen világos dolog. A csendőr — közönségesen mondva — rajta csipi a tolvajt a lopáson, a gyújtogatót a gyújtogatáson stb. Éppen akkor ér oda, midőn ez a gonosz tett elkövetésén munkálkodik.

De nemcsak a *tettet* lehet rajta kapni a gonosz cselekedeten, hanem a *részest* is. Nevezetesen akkor ér oda a csendőr, midőn a tolvaj bemászik a kerítésen, czimborája pedig kívül a kerítésen vigyáz, hogy füttyentéssel, vagy más módon figyelmeztesse azt valaki közeledésére, vagy pedig akkor toppan oda, mikor a tolvaj kiadja a lopott tárgyat a kívül reá várakozó czimborájának s ez átveszi és segít neki vinni. Ez a kívül levő egyén részes a (bűncselekményben) lopásban, mert szándékosan előmozdítja vagy könnyíti a lopást azáltal, hogy kívül vigyáz, nehogy a tolvajt meglepjék, vagy megkönnyíti a lopást azáltal, hogy a lopott tárgyat átveszi. Ezt a Btkv. 69. §-a *részestnek* nevezi. A *részest* tehát éppen úgy tetten lehet kapni, mint magát a *tettet*. Sőt megtörténhetik, hogy a csendőr egyedül a *részest* kapja tetten. Pl. a tolvaj átadja a lopott tárgyat a czimborájának s ő maga elmegy másfelé, vagy elmarad, úgy, hogy őt a csendőr nem látja meg, de a czimboráját a lopott tárggyal együtt megcsipi. Ez csak a *részestnek* tettenkapása.

Tettenkapás az is, ha a csendőr nem éri rajta a bűncselekményen a *tettet* vagy *részest*, nem csipi azt meg a gonosz tetten, mert messze van hozzá, de látja, mikor

a bűncselekményt véghez viszi vagy megkísérli s üldözőbe veszi azonnal. Pl. a csendőr megy a határon s látja, hogy tőle néhány puskalövésnyire egy ember felgyújt egy szénaboglyát, az embert nyomban üldözőbe veszi. Hogy aztán az üldözőbe vett embert sikerül-e neki elfogni, vagy más fogja el: az nem változtat a dolgon. Ezt az embert mégis a csendőr kapta tetten.

De megtörténhetik az is, hogy a csendőr maga nem látja a saját szemével a bűncselekmény elkövetőjét, hanem más ember, a ki azt saját szemével látta, figyelmezteti a csendőrt erre s megmutatja azt az embert s ekkor veszi a csendőr üldözőbe az embert, vagy elfogja azt: ekkor is joggal mondhatjuk, hogy a csendőr tetten érte a gonosztevőt. Pl. a vásárban portyázó csendőrnek azt mondja egy sátorban áruoló esizmadia: ott megy az a cigányasszony, láttam, mikor a szomszéd sátorból leakasztott egy pár esizmat és kötője alá fogva, vele elosont. És megmutatja a cigányasszonyt. — A csendőr megjegyzi magának a cigányasszonyt, a tömegben keresztül utána siet, üldözőbe veszi, de a cigányasszony ezt észrevéve futásnak ered, azonban a csendőr kiabálása folytán a vásárosok feltartóztatják s csak úgy sikerül azt elfogni: ezt a *tettet* is csak a csendőr kapta a bűncselekmény elkövetésén.

Akkor lehet tehát szó a *tettenkapásról*, ha a csendőr magán a tetten rajta éri, vagy mint szemtanu látja a bűncselekmény elkövetését és azonnal üldözőbe veszi a *tettet* vagy *részest*, — vagy se tetten nem éri a *tettet* vagy *részest*, se nem látja azt, hogy bűncselekményt követ el, hanem más szemtanu figyelmezteti őt a bűncselekmény elkövetésére és megmutatja neki a *tettet*

vagy részest s ő azonnal üldözöbe veszi vagy elfogja. Az első esetben nem kell üldözöbe venni a tettest vagy részest, mert hiszen azt rajta éri s így tetten fogja; de a másik két esetben szükséges, hogy a meg-látás vagy a szemtanu által történt megmutatás után nyomban, tehát minden késedelem nélkül azonnal üldözöbe vegye a tettesnek vagy részesnek megmutatott egyént, mert ha azt elszalasztja és nem folytonos és megszakítatlan üldözés közben fogja el (vagy fogják el az ő segítségére siető emberek) és csak későbbben indul keresésére: ez már nem lenne tettenkapás esete.

Midőn a törvény (Bp. 142. §.) a tettenkapás eseteit felsorolja, általában csak «bűncselekményről» szól, sem büntettet, sem vétséget nem említ.

Közönségesen a «bűncselekmény» elnevezés alatt érte-nünk kell mindenféle törvényszegést, vagyis minden olyan tettet, a melynek elkövetésében valaki bűnösnek mondható ki.

A Bp. életbelépte előtt a törvényszegések elkövetői: *bűnösök* vagy *vélkesek* voltak. Bűnösöknek mondta ki a bíróság, a kik *szándékosan* követték el büntettet vagy vétséget; vélkeseknek pedig azokat, kik *gondatlanság* által követték el vétséget. (Ez alapult a Btkv. 75. § án.)

De a Bp. életbelépte után már megszűnt ez a megkülönböztetés s a bíróság vagy felmenti, vagy *bűnösnek* mondja ki a vádlottat; *vélkesnek* semmi esetben sem nyilvánítja, még akkor sem, ha gondatlanságból köve-tett el bűncselekményt. (Ez pedig a Bp. 324. §. 4-dik bekezdésére van alapítva.)

Igy a Bp. midőn bűncselekményről beszél, egyaránt lehet ez büntett, vagy vétség. És e szerint a tetten-

kapás szempontjából nincs különbség büntett és vétség között. Egyaránt képezhetik tettenkapás eseteit büntet-tek vagy vétségek.

Hangsúlyozom és jól figyelembe ajánlom, hogy csu-pán a *tettenkapás* tekintetében áll fenn ezen egyenlő-ség a büntettek és vétségek között. Egészen más kérdés az elfogatás.

Erre az *elfogatsra* van különbség téve a büntett és vétségek között, nem magában a törvényben (Bp. 142. §.), hanem az 1899. évi 130.000. B. M. sz. körrendeletben, a mely kimondja, hogy vétség esetén a tettenérés csak akkor ok az elfogásra, ha szabadságvesztéssel bünte-tendő vétségről van szó és a tettes kiléte meg nem állapítható. (183. §.)

De hogy némelykor bármely — szabadságvesztés büntetéssel büntetendő — vétség esetében a tettenkapott elfogásának helye van: azt maga ez a rendelet állapítja meg (némileg ellentétben az előbbi kijelentésével), a mikor egészen mindegy, hogy ismeretes-e, vagy nem a tettes kiléte?

Ha bármilyen jól ismeri is a csendőr azt az egyént, a kit azon ér, hogy a bűnjelt elrejteni vagy megsem-misíteni, vagy magától eldobni igyekszik, vagy a ki a bűncselekmény nyomait megsemmisíteni, megváltoztatni törekszik, vagy a ki tettes társát, részesét, az orgzdat, bűnpártolót, vagy más a bűncselekményre vonatkozólag hamis vallomásra bírni igyekszik: hát bizony csak elfogja azt, mint tetten kapottat, ha bármilyen (sza-badságvesztéssel büntetendő) vétségről van is szó.

Ha tetten kapja a csendőr a tettest valamely (sza-badságvesztésbüntetéssel büntetendő) vétségen, mikor

ezt még csak megkísérlette és azzal fenyegetőzik, hogy azt végrehajtja, vagy hogy más büntetendő cselekményt követ el: bizony kötelessége azt elfogni.

Ha egy rovott előéletű vagy szokásos büntetesként ismeretes, vagy rendőri felügyelet alatt álló egyént valamely (szabadságvesztésbüntetéssel büntetendő) vétség elkövetésén tetten kap a csendőr: nyugodtan elfoghatja azt, mert hiszen az nagyon könnyen megtörténhetik, hogy annak a bűncselekménynek minősítését akkor még meg sem lehet állapítani (a mi különben is a bíróság dolga) s az egyszerű vétségnek látszó bűncselekménynek a nyomozás vagy vizsgálat folyamán a legtökéletesebb büntettét állapítja meg. (Igy pl. a csendőr azon kapja tetten a tettest, hogy egy zsák buzát lekap az uton haladó szekérről, a mely buza 16—20 koronát ér, tehát a bűncselekmény pusztán magában vétséget képez; igen, de később kiderül, hogy a tettes előzőleg már kétszer volt büntetve rablás, lopás, zsarolás, sikkasztás vagy orgazdaság miatt: így cselekménye büntetté minősül. (Btkv. 338. §.) Nem kötelessége-e ilyenkor elfogni a tetten kapottat, a mikor nem lehetetlen, hogy a kiszabható büntetés előre látható nagysága még az előzetes letartóztatást vagy vizsgálati fogságot is indokolhatja?

Nem csupán akkor van tehát helye a vétséget elkövető tettenkapott elfogásának, ha annak kiléte meg nem állapítható, hanem ott vannak az előbb felsorolt esetek, a mikor elfogásnak van helye akkor is, ha a tettes kiléte megállapítható. (1899. évi 130,000. B. M. rend. 183. §.)

Ha a tetten kapott egyén kiléte meg nem állapítható,

akkor nemcsak büntett és vétség, hanem még egyszerű kihágás esetében is elfogható az.

(Különben ezek nyilvánvalók a Szolgálati utasítás 117. §. V., VI. és VII. pontjaiból.)

Az említett tettenkapás általában a *tettesről és részesről* szól. Így azt lehetne hinni, hogy más esetben nem fordulhat elő tettenkapás. Pedig lehet más eset is, a mikor valaki se nem tettes, se nem részes, mégis tettenkapottnak tekinthető és ily czim alatt elfogható.

A törvény meghatározása szerint tettesnek tekintendők mindazok, kik a büntettet vagy vétséget együtt vagy közösen követték el, vagyis véghezviteli cselekményt követnek el, — részesek vagy bűnsegédek pedig azok, a kik magát a véghezviteli cselekményt szándékosan előmozdítják vagy könnyítik. (Btkv. 69. és 70. §.)

Igen ám, de ott van pl. az *orgazda*. Ennek semmi köze a bűncselekmény *véghezviteléhez*, ő nem segíti elő magát a bűncselekményt, nem ért egyet *előre* a tettesel, nem is tud *előre* semmit arról, hogy a tettes bűncselekményt akar elkövetni, nem is látja azt, hanem mikor már megtörtént a bűncselekmény, *azután* tudja azt meg. Itt azonban jól kell figyelni. Az orgazda csak *előzetesen* nem tud a bűncselekményről, de mikor beleavatkozik a dologba, *mielőtt a tárgyakat a tettestől* vagyoni haszon végett megszerezné, elrejténé, vagy azoknak elidegenítésére (eladására) közreműködnék, *akkor már tudja*, hogy azok lopás, sikkasztás, zsarolás vagy jogtalan elsajátítás következtében jutottak a tettes kezéhez. (Btkv. 370. §.)

Vagyis az a különbség a részes és orgazda között, hogy a részes a bűncselekmény elkövetése *előtt*, az

orgazda pedig a bűncselekmény elkövetése *után* tud a bűncselekményről s ért egyet a tettelssel.

Már most az a kérdés, hogy az *orgazdára* nézve fenforoghat-e a tettenkapás esete?

Igenis, fenforoghat. Ha a csendőr akkor lepi meg az orgazdát, a mikor ez a tárgyat a tettestől épen átveszi, vagy elrejtí, vagy ezt tovább adja: ez az orgazdára tettenkapás, a mikor joga van ezt elfogni.

De ott van még a *bűnpártoló* is, a kire szintén előfordulhat ez az eset. A bűnpártoló a bűncselekmény elkövetése után s ennek tudatában nem a *tárgyat* megszerzése, elrejtése, vagy elidegenítése tekintetében ért egyet a tettelssel, hanem a tettes *személyét* akarja biztonságba helyezni és e végből segítséget nyújt neki arra, hogy a hatóság üldözése elől meneküljön, a büntető eljárás sikerét megghiusítsa, vagy büntetlenül maradjon (Btkv. 374. §.)

Az orgazda azért működik közre, hogy anyagi hasznot szerezzen magának, a bűnpártolást azonban el lehet követni csupán személyes indokok (a tettelssel való rokonság, barátság) miatt.

Már most ha a csendőr akkor lepi meg a bűnpártolót, midőn ez kocsijára ülteti a tettest, hogy elvigye a vasúthoz s ez kiszökhessen az országból, vagy akkor toppan be a csendőr a bűnpártolóhoz, midőn ez a tettes által megölt ember hulláját a földbe ássa, hogy az ott elrejtve felfedezhető ne legyen: ez a bűnpártolónak tettenkapása, a mikor is elfogatásnak van vagy lehet helye tettenkapás miatt.

Még fel kell említeni, hogy a tettenkapás esetei között nemcsak *bevégett*, hanem *megkísérelt* bűncselekmények

is előfordulnak, vagyis nemcsak a bűncselekmény elkövetése *után*, hanem annak *kísérlete* alkalmával is helye van az elfogásnak.

A bevégett bűncselekménynél véghez viszi a tettes a szándékát, a *kísérletnél* megkezdí a szándékolt bűncselekmény *véghezvitelét*, de be nem végezi, mert abban valamely körülmény által megakadályoztatik. (Btkv. 65. §.) (Pl. a gyujtogató a kanócot vagy csóvát meggyujtja és a ház ereszébe dugja a ház felgyujtása céljából, de valaki azt észreveszi és kikapja, mielőtt az eresz tüzet fogna, vagy hirtelen szél vagy eső eloltja a kanócot vagy csóvát, vagy akkor toppan valaki oda, midőn a tettes épen a kanóc vagy csóva meggyujtásával bajlódik. A gyujtogató szándéka az, hogy meggyujtja a házat, e szándékának véghezviteléhez szükséges, hogy az elkészített csóvát vagy kanócot meggyujtja, e szándékának véghezvitelét a kanóc vagy csóva meggyujtásával már megkezdette, de hogy ezzel a házat még sem gyujthatta fel, vagyis hogy a szándékolt és megkezdett cselekményt be nem végezhet, abban megakadályoztatott.)

A Bp. 142. §-ának szó szerinti szövegéből azt lehetne kivenni első látszatra, hogy csak «a bűncselekmény *elkövetése után*» volna helye a tettenkapás esetén az elfogásnak. Ezt azonban nem szabad úgy értelmezni. Mert ha úgy vesszük, még sokkal több ok van a tettenkapott kísérló elfogására, mivel ezáltal a bűncselekmény bevégzése lesz megakadályozva. Különbén is a Bp. 142. §-ának csak 2. pontja szól a bűncselekmény elkövetése *utáni* esetről, míg az 1. pont a *rajta érésről* beszél, a miből nyilvánvaló, hogy a csendőr akár bevég-

zett bűncselekményen, akár annak *megkísértésén* ér valakit rajta: azt bátran veheti tettenkapás esetének.

Az előadottakból nyilvánvaló, hogy a tettenkapás esetei nemcsak a *teltesekre*, hanem a *részésekre* (sőt orgazdákra és bűnpártolókra) is vonatkoznak, hogy a tettenkapás esetei nemcsak *bevégzett*, hanem *megkísértett* bűncselekményeknél is előfordulnak, végül, hogy tettenkapás esetében nemcsak *büntett*, hanem *vétség*, sőt *kihágás* miatt is lehet helye az elfogásnak.

Hatóságok és hatósági közegek.

Meglehet, hogy ennek a cikknek a könyv elejére kellett volna jönnie. De hát jól van ez itt is. Nem tankönyv ez, hogy a fokozatosság sorrendjében jöjjenek elő benne a tudnivalók, hanem ötletszerű ismertetések gyűjteménye, melynek bizonyára legelőször is tartalomjegyzékét nézik azok, a kik a nyomozás keretébe tartozó valamely dologról felvilágosítást nyerni akarnak.

Igy, a kinek tetszik, legelőször olvassa el ezt a hatóságokról és hatósági közegekről írott cikket.

Mert — engedelemmel legyen mondva — akadnak emberek, a kik nincsenek tisztában e két fogalommal. Pedig jó tisztába jönni azoknak is, a kik ezek közé tartoznak, azoknak is, a kik ezek előtt megfordulnak.

A törvény csak általánosságban mondja ki:

«Ezen elnevezés alatt: »hatóság«, a közigazgatási, bírói és katonai hatóságok; »közigazgatási hatóság« elnevezés alatt pedig: a bíróságok kivételével, minden állami, törvényhatósági és községi hatóság értendő.» (Btkv. 164. §.)

Álljunk meg itt egy szóra.

Sok vitára adott már alkalmat, hogy az egyházi hatóságok idetartoznak-e? Némely bírói határozat sze-

rint egyáltalában idetartoznak, másik szerint azonban csak akkor, ha államilag elismert igazgatási vagy bírói teendőket végeznek. (Büntetőjogtár XIV. kötet 356. és XXIV. kötet 390.) Viszont ki van mondva az is, hogy a püspök, a tanító nem hatóság. (XIV. 357. és IX. 130.)

Ha aztán tovább megyünk a Btkv. szakaszainak vizsgálatában, azt látjuk, hogy a hamis vád nem követhető el az egyházi felsőbbség, az államvasutak igazgatósága előtti vádaskodással. (Büntetőjogtár XX. 211., XXII. 171. és XXVII. 6.) Valamint a községi jegyző sem hatóság egymagában, hanem csak együtt az előjárósággal, vagyis ha valaki a jegyző előtt vádol valakit büntetendő cselekmény elkövetésével valótlannul: ez nem követ el hamis vádat. (Büntetőjogtár XI. 46.)

Különösen tisztában kell lenni a hatóság fogalmával a rágalalmazásnál, részint mert a szerint enyhébb vagy súlyosabb a rágalmazás büntetése, a mint az nem hatóság, vagy hatóság előtt történik. (Btkv. 258. és 260. §.) Itt is azt látjuk, hogy az államvasutak igazgatóságát, a vasuti hivatalt, egyházi felsőbbséget, püspököt, egyházi hitközséget vagy consistoriumot, sőt még a katonai ezredparancsnokságot sem tartották a bíróságok olyan hatóságoknak, a kikhez intézett beadványban a Btkv. 260. §. szerint minősülő hatóság előtti rágalalmazást el lehetne követni, hanem az ezen beadványban elkövetett rágalmazás egyszerűen csak a Btkv. 258. §-a szerint minősül.

Ha tehát szigorosan csak a Btkv. 164. §-ának meghatározása szerint vesszük a hatóság fogalmát, akkor a bírói és katonai (testületi) hatóságon kívül csak az állami, törvényhatósági és községi hatóságot lehet ható-

ságnak tekinteni, mert a törvény «közigazgatási hatóság» elnevezése alatt ez utóbbi bármat érti, a mi ezen kívül törvényes értelemben vett bármilyen hatóság (pl. egyházi, vasuti, hajózási stb.) van, az nem vonható a Btkv. 164. §-a alá.

A rendőri hatóságokat a Bp. 85. §-a határozza meg a következő módon: «Rendőri hatóságok alatt értendők: az államnak, a törvényhatóságoknak, rendezett tanácsu városoknak és községeknek rendőri hatáskörrel bíró hatóságai és hivatalai, valamint ezeknek vezetői és önálló intézkedésre jogosított tagjai, nevezetesen a községi előjáróságok is»

Azt pedig az 1881: III. t.-cz. 1. §-a mondta volt még ki, hogy «a közbiztonsági szolgálat ellátására katonailag szervezett m. kir. csendőrség állittatik fel». És még az ugyanazon évi XXI. t.-cz. pedig azt jelentette ki, hogy «Budapesten fővárosi rendőrség elnevezése alatt egységes szervezettel rendőrség állittatik fel, melyet saját közegei által az állam kezel.»

Ezek tehát, mint testületek, szintén hatóságok.

A *hatósági közegekről* a Btkv. 166. §-a rendelkezik a következőleg: «Hatósági közegeknek tekintetnek: 1. a nyilvánosan felállított katonai és polgári őrk; 2. a közforgalomban levő vaspályák és az állami távirtdák felügyelő és kezelő személyzete; 3. a rendőrségi személyzet, ideszámítva a eszököket, az erdő-, a folyamgátöröket, a vadászati felügyelőket, a mennyiben a törvény által rendelt feltételek szerint alkalmaztattak».

Későbbi törvények közül az 1883: XLIV. t.-cz. 92. §-a a közadók kezelésével, kivetésével, beszedésével vagy behajtásával foglalkozó állami, törvényhatósági vagy

(városi) községi közegeket; az 1887: XLIV. t.-cz. 13. §-a a dohánytermelés, kezelés vagy elárúsítás ellenőrzésével megbízott pénzügyi vagy más hatósági közegek vagy kirendelteteket; az 1890: I. t.-cz. 149. §-a az állami és törvényhatósági utmestereket, utbiztosokat és utkaparókat szintén a hatósági közegek közé számítják.

A rendőri közegek pedig a Bp. 85. §. második bekezdése szerint a fentebb felsorolt s ezen szakasz első bekezdésében foglalt hatóságoknak alárendelt hivatalnokok, az állami, törvényhatósági, városi és községi rendőrök, valamint a rendőrségnek altisztjei és legénysége.

Ezen törvényes intézkedések mellett a bírói gyakorlat következő kijelentéseket tette: csász, erdővéd, gátör, megyei utkaparó csak akkor tekintendő hatósági közegeknek, ha meg vannak esketve, míg a katonai örök, kisbíró, tűzoltó feltétlenül, a gyepmester és városi helypénzszedő soha nem hatósági közegek.

Az elmondottakhoz véve még a nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére 1899. évi 130,000 B. M. szám alatt kiadott belügyministeri utasítás 7. §-át és az ezen alapuló Csendőrségi utasítás 92. §-át: talán össze is foglaltunk minden idevonatkozó törvényt és rendeletet.

És a ki ezeket figyelembe veszi: könnyebben elkerülheti a hivatalos hatalommal való visszaélést, vagy a hatóság ellen elkövethető törvényszegéseket.

Mert mindig jobb kutatni, mint előidézni a bűn nyomait.

B5/előzetes eljárás vonatkozás;

TARTALOM.

	Lap
Előszó — — — — —	3
A párviadalról — — — — —	7
A bűnjelek — — — — —	12
Az elévülésről — — — — —	24
A feljelentés ideje — — — — —	39
A sértett — — — — —	46
A magánvádló — — — — —	67
A hatóság elleni erőszak — — — — —	74
Az élelmi vagy élvezeti czikk — — — — —	81
Tűzpróba — — — — —	88
Hajóról lopás — — — — —	93
A vallatás és testi büntetés — — — — —	100
A magánvád — — — — —	125
A törvény nevében! — — — — —	184
A «levelessé tétel» — — — — —	192
Az elfogató parancs — — — — —	201
A tettenkapás — — — — —	207
Hatóságok és hatósági közegek — — — — —	235